

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

The Good Practice Exchange
Y Gyfnewidfa Arfer Da

Effeithlonrwydd

Offer, polisi ac arweiniad

www.wao.gov.uk/goodpractice

Mae Swyddfa Archwilio Cymru, Audit Scotland a Swyddfa Archwilio Gogledd Iwerddon wedi defnyddio ein gwybodaeth a'n profiad cyfun i lunio'r rhestr wirio arfer da hon. Ein bwriad yw i'r rhestr wirio hyrwyddo gwelliant a hwyluso gwaith adolygu, myfyrio a hunanasesu ymhlith cyrff a archwilir. Gobeithiwn, drwy nodi'r egwyddorion allweddol sy'n berthnasol i gyrrff cyhoeddus ym mhob un o'r gweinyddiaethau datganoledig, y bydd adnodd cyson ar gael i'ch helpu i asesu eich dulliau o ymdrin ag effeithlonrwydd yn ystod y cyfnod heriol hwn.

Offeryn Hunan-Asesu Arfer Da i Gyrrff Cyhoeddus

Er bod pob rhan o'r sector cyhoeddus yn cydnabod bod heriau ariannol difrifol yn ei hwynebu, daw yn anoddach sicrhau'r arbedion sydd eu hangen drwy gyfrwng effeithlonrwydd. Mae angen i gyrrff y sector cyhoeddus ystyried hyblygrwydd y gweithlu, gan resymoli'r asedau a ddefnyddir ac ystyried ffyrdd amgen o ddarparu gwasanaethau. Heb ystyried y fath faterion, prin yw'r disgrisiwn sydd gan gyrrff cyhoeddus i leihau eu costau tra'n cynnal lefelau ac ansawdd gwasanaethau rheng flaen.

Yr Offeryn

1. I ateb yr heriau a gyflwynir gan y sefyllfa economaidd bresennol mae angen i gyrrff cyhoeddus bwysu a mesur ac ystyried sut y byddant yn sicrhau mwy o effeithlonrwydd a gwelliant.
2. Nid ymarfer i reolwyr a darparwyr gwasanaethau yn unig yw'r ymdrech i wella effeithlonrwydd a chynhyrchiant. Mae hefyd yn gofyn am arweinyddiaeth ac ymgysylltu cryf o frig sefydliadau. Pwrpas y rhestr wirio hon yw helpu aelodau bwrdd, aelodau etholedig ac uwch reolwyr i roi'r arweinyddiaeth hon a gwirio, herio, monitro a chefnogi eu sefydliadau i sicrhau gwelliannau mewn effeithlonrwydd a chynhyrchiant. Mae'r brif gynulleidfa ar gyfer y rhestr wirio hon yn cynnwys pawb sy'n ymwneud â nodi a monitro gwelliannau mewn effeithlonrwydd, ond yn arbennig arweinwyr ac uwch swyddogion sy'n gwneud penderfyniadau.
3. Mae'r rhestr wirio yn nodi'r cwestiynau y gall uwch swyddogion sy'n gwneud penderfyniadau eu defnyddio i asesu datblygiad y sefydliad a herio trefniadau cyfredol. Mae'r rhestr wirio'n seiliedig ar y tair prif elfen y dylid eu cynnwys mewn unrhyw ymateb sylfaenol:
 - cyllidebu a gwario ar sail blaenoriaeth;
 - gwella gwybodaeth am gynhyrchiant, effeithlonrwydd a chanlyniadau; a
 - chydweithredu a chydweithio gwell.
4. Mae Swyddfa Archwilio Cymru, Audit Scotland a Swyddfa Archwilio Gogledd Iwerddon wedi defnyddio ein profiad cyfun i lunio'r rhestr wirio arfer da fanwl a geir yn Rhan 2. Fe'i cyflwynir ar ffurf cyfres o gwestiynau am arfer da, a drefnwyd o dan y tair prif elfen yn Arddangosyn 1. Ei bwriad yw hyrwyddo gwaith adolygu a a myfyrio manwl ac, yn ôl yr angen, fod yn sail ar gyfer gwelliant. Argymhellwn y dylai'r rhai sy'n gyfrifol am arwain gwaith effeithlonrwydd a gwelliant ystyried asesu eu hunain yn erbyn pob cwestiwn a chofnodi'r canlyniadau.
5. Awgrymwn y dylech gofnodi canlyniadau eich asesiad i ddangos ar wahân:
 - p'un a ydych wedi ystyried pob cwestiwn ar gyfer eich sefydliad;
 - sylwadau i gefnogi neu egluro eich asesiad; a
 - chymau gweithredu gofynnol.
6. Y nod cyffredinol yw helpu i nodi p'un a oes angen cymryd unrhyw gamau i wella'r gwaith o sicrhau gwelliannau mewn effeithlonrwydd a chynhyrchiant ar gyfer eich sefydliad.

7. Noder mai bwriad y rhestr wirio hon yw cynnig cymorth cyffredinol i gyrff cyhoeddus. Nid yw'n disodli canllawiau ariannol eich sefydliad eich hun na chanllawiau perthnasol a gyhoeddwyd gan Lywodraeth y Cynulliad, Llywodraeth yr Alban, Gweithrediaeth Gogledd Iwerddon, Llywodraeth y DU nac unrhyw awdurdodau perthnasol eraill.

Cyllidebu a gwario ar sail blaenoriaeth

Mae'r sector cyhoeddus yn wynebu penderfyniadau anodd yn y sefyllfa economaidd bresennol. Mae angen iddo fynd ati i gyllidebu a gwario ar sail blaenoriaeth, ystyried blaenoriaethau croes a phenderfynu lle i dargedu'r arian cyfyngedig sydd ar gael iddo. Mae angen i arweinwyr hyrwyddo arloesedd a dysgu systemataidd i gefnogi gwelliant. Mae angen gwneud rhagor o waith i ddangos cysylltiad clir rhwng blaenoriaethau, cyllidebau a pherfformiad gwasanaethau. Drwy gyllidebu ar sail blaenoriaeth dylai arweinwyr sefydliadau'r sector cyhoeddus:

- nodi'r arian sydd ar gael;
- dangos yn glir sut mae gwasanaethau yn cyfrannu at amcanion a chanlyniadau cenedlaethol a lleol; ac
- adolygu pob polisi a gwasanaeth a phenderfynu a yw'n cynnig gwerth am arian.

Wrth ystyried a yw polisiâu a gwasanaethau yn cynnig gwerth am arian, dylai arweinwyr ystyried y canlynol:

- pa rai sy'n gwbl hanfodol i sicrhau canlyniadau cytûn ac sydd eisoes yn cael eu cyflawni a'u darparu yn y modd mwyaf effeithlon ac effeithiol posibl;
- pa rai ddylai barhau ond sydd angen eu hailgyflunio neu eu had-drefnu fel eu bod yn fwy effeithlon ac effeithiol; a
- pha rai y gellid rhoi'r gorau iddynt heb effeithio'n sylweddol ar wasanaethau cyhoeddus a chanlyniadau.

Mae angen arweinyddiaeth gref ym mhob rhan o'r sector cyhoeddus er mwyn ymateb i'r heriau hyn mewn modd effeithiol.

Gwella gwybodaeth am gynhyrchiant, ansawdd gwasanaethau a pherfformiad

Mae angen gwybodaeth dda er mwyn gwneud penderfyniadau da a bod yn eglur am flaenoriaethau. Yn arbennig, mae angen i'r sector cyhoeddus ddeall yn well y gydberthynas rhwng costau, lefelau ac ansawdd gwasanaethau er mwyn sicrhau gwelliannau mewn cynhyrchiant a lleihau costau.

Mae angen i gyrff cyhoeddus hefyd allu dangos nad yw arbedion effeithlonrwydd wedi arwain at gwtogi'r gwasanaethau a ddarperir (o ran lefel nac ansawdd) neu, os y'u cwtogwyd, fod hynny wedi digwydd yn dilyn dadansoddiad rhesymol o flaenoriaethau. Er mwyn gwneud hyn, mae angen i gyrff cyhoeddus feddu ar wybodaeth dda am gostau, gweithgarwch, cynhyrchiant ac ansawdd gwasanaethau a dangos sut mae'r rhain yn gysylltiedig. Dylai gyrff cyhoeddus hefyd asesu faint o le sydd i wella a symleiddio eu prosesau busnes er mwyn dileu unrhyw weithgarwch diangen.

Gwella'r broses o gydweithredu a chydweithio i ddarparu gwasanaethau effeithlon sy'n canolbwyntio ar ddefnyddwyr

Bydd newid sylweddol yn effeithlonrwydd y sector cyhoeddus yn gofyn am fwy o gydweithio effeithiol a dileu unrhyw ddyblygu rhwng gwasanaethau.

Mae hyn yn gofyn am arweinyddiaeth gref ym mhob rhan o'r sector cyhoeddus, mwy o hyblygrwydd, nodi dulliau arloesol o ddarparu gwasanaethau, a goresgyn unrhyw rwystrau traddodiadol i wneud i hyn weithio'n effeithiol.

Mae cael gwybodaeth o safon dda yn hanfodol i lywio'r broses o wneud penderfyniadau ar y cyd.

Gall cydweithredu a chydweithio fodloni ar sawl ffurf, gan gynnwys contractio gyda darparwyr amgen, gwasanaethau cymorth a rennir a dulliau integredig o ddarparu gwasanaethau rheng flaen.

Cliciwch y llun isod i weld yr offeryn hunanasesu.

Adnodd hunanasesu

Nod yr adnodd hwn yw'ch helpu i weld a oes angen cymryd unrhyw gamau gweithredu i wella sut mae'ch sefydliad yn cyflawni gwelliannau o ran effeithlonrwydd a chynhyrchiant

Bydd angen i chi ystyried tair elfen:

1. mabwysiadu dull seiliedig ar flaenoriaethau wrth gyllidebu a gwario;
2. gwella gwybodaeth am gynhyrchiant, ansawdd gwasanaethau a pherfformiad; a
3. cydweithredu a chydweithio'n well i sicrhau gwasanaethau effeithlon sy'n canolbwyntio ar ddefnyddwyr.

1. Mabwysiadu dull seiliedig ar flaenoriaethau wrth gyllidebu a gwario					
Mater	Arfer da	Cyflawnwyd yn llawn (do/naddo)	Camau angenrheidiol		
			Cam gweithredu	Gan bwy	Erbyn pryd
Rheoli adnoddau mewn hinsawdd ariannol anodd	Mae gan y sefydliad ddiben ac amcanion clir sy'n amlinellu, ar gyfer pob un o'r prif wasanaethau, y canlyniadau dymunol, ac ansawdd a lefel y gwasanaethau sydd i gael eu darparu i ddefnyddwyr. Mae'r sefydliad yn ymwybodol o'r ffactorau allanol pwysicaf sy'n effeithio ar bob gwasanaeth. Mae'n ymgysylltu'n effeithiol â defnyddwyr, cymunedau lleol, partneriaid a rhanddeiliaid eraill i sicrhau eu bod yn deall y rhain i'r dim. Mae blaenoriaethau gwasanaeth y sefydliad yn ystyried y lefelau ariannu a ragwelir yn llawn a phwysau ariannol yn y dyfodol - ac yn helpu'r sefydliad i reoli'r rhain yn llwyddiannus. Ar gyfer y gwasanaethau pwysicaf mae'r sefydliad yn eu darparu, mae'r strategaeth yn adlewyrchu'n benodol: • ddealltwriaeth a dadansoddiad clir o wariant cyfredol;• adolygiad cost a budd o'r gwasanaeth i bennu blaenoriaethau strategol ar gyfer buddsoddi a dadfuddsoddi;• dealltwriaeth glir o'r galw am wasanaethau allweddol yn awr ac yn y dyfodol o safbwynt y dinesydd; a• sut gall anghenion defnyddwyr gwasanaethau newid.				